

IZLOŽBE – ISKORAK U ZAJEDNICU

EXHIBITIONS – CONNECTION WITH THE COMMUNITY

*Neki ljudi vide ono što jest i pitaju “zašto”,
dok drugi sanjaju o onome što bi moglo biti i pitaju “zašto ne”.*
George Bernard Shaw

*Some men see things as they are and ask why.
Others dream things that never were and ask why not.*
George Bernard Shaw

Zorka Renić
Medicinska škola Bjelovar
zorkarenic@gmail.com

Tatjana Kreštan
Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar
tatjana71@yahoo.com

UDK / UDC 027.8
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 4. 10. 2010.

Sažetak

Školske knjižnice su u povijesnom razvoju mijenjale svoju ulogu. Prvotno su u manjim mjestima bile sjedište kulturnog i društvenog života. Kasnije postaju zatvorenije, okrenute svojoj neposrednoj ulozi u odgojno obrazovnom postupku. Danas se školska knjižnica poima kao izolirano mjesto namijenjeno isključivo učenicima i nastavnicima. Jednim dijelom, to je rezultat nedostatka primjerenog prostora koji predviđa standard i one se pretvaraju u svojevrsna “skladišta” sa smanjenom mogućnošću javne i kulturne djelatnosti.

Knjižnice Medicinske škole i Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar dijele zajednički prostor od useljenja u novu zgradu 2008., čime se razlikuju od ostalih školskih knjižnica. U takvim uvjetima, gdje se raspoloživo prilagodljivim izložbenim prostorom, moguće je ostvarivanje javne i kulturne djelatnosti knjižnice. Izložbe su jedna od glavnih aktivnosti kojom se želi ostvariti kontakt sa širom zajednicom, a tijekom dvije godine ostvareno je nekoliko zapaženih izložaba. Osim uobičajenih poučnih izložaba, potaknute višegodišnjim iskustvom rada u narodnoj knjižnici, knjižničarke su se odlučile za organi-

zaciju autorskih izložaba. Autorske izložbe fotografija i slika su, uz uobičajene korisnike školskih knjižnica – učenike i djelatnike škola, okupile širi krug korisnika, a ostvarena je i suradnja srodnih ustanova. Suradnjom knjižničara, knjižnica, škola i srodnih ustanova promovira se djelatnost knjižnica i postiže viša kvaliteta usluga, čime one postaju važan dio života zajednice.

Izložbama se nastoji predstaviti recentna likovna produkcija zavičajnih autora te jedan od zanemarenih dijelova: stvaralaštvo nastavnika i likovnih pedagoga. Budući da su obje škole strukovne, u formalnom obrazovanju nemaju umjetničke sadržaje (likovna i glazbena kultura) te su ove izložbe put do oblikovanja ličnosti mladog čovjeka koji ima kulturne potrebe.

U radu je prikazan konkretan primjer uključivanja školske knjižnice u širu zajednicu kroz izložbene aktivnosti.

Gljučne riječi: školska knjižnica, izložbe, Medicinska škola Bjelovar, Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar

Summary

The role of school libraries has been changing over the years. Originally, they used to serve as centres of cultural and social life in smaller communities. Later this scope has narrowed down towards a more direct role in the educational process. Nowadays school libraries are conceived of as isolated places intended exclusively for students and teachers. This is partly so due to a lack of appropriate space required by the standard, resulting in their transformation into a sort of “storage rooms” with a decreased potential for an active public and cultural engagement.

The libraries of the Medical and Trade High Schools in Bjelovar have been sharing their facilities since they moved to the new school building in 2008, which renders them different from other school libraries. In such an environment, where adaptable exhibition room is available, it is possible for the library to undertake its cultural activities. Exhibitions are one of the main activities aimed at establishing a contact with the wider community and in the past two years there have been several very well-received ones. In addition to regular educational exhibitions and as a result of year-long experience of public library work, the librarians have decided to organize one-person exhibitions. Apart from regular school library users, such as school students and staff, such exhibitions of photographs and paintings have managed to attract a wider circle of people and stimulate a cooperation between related institutions. Such cooperation between librarians, libraries, schools and related institutions results in the promotion of library activities and a higher level of services offered, which makes them an important segment of the community life.

Exhibitions are conceived to present recent art work by local artists and focus on a neglected segment, being the works of art by school and art teachers. Given the fact that both schools are vocational, in their formal curricula they do not include any artistic courses (art and music). Exhibitions such as these thus provide a way towards developing the personality of young people who feel and display strong cultural needs.

The paper gives an account of a very concrete example of engaging a school library into the wider community through exhibitions.

Keywords: school library, exhibitions, Bjelovar Medical High School, Bjelovar Trade High School

ŠKOLSKE KNJIŽNICE NAM NE TREBAJU – UVODNE NAPOMENE

Školske knjižnice nam više ne trebaju! Bila je to prva rečenica priloga objavljenog ovog ljeta (2010.) u udarnom terminu TV Dnevnika o ostvarenom projektu CARNet-a i “Bulaja naklade”, kojim su lektirna djela digitalizirana. Upravo ova rečenica govori kako šira zajednica još uvijek poima školsku, ali i ostale vrste knjižnica. I nadalje je to fizičko spremište knjiga, odnosno “ustanova u kojoj se čuvaju i posuđuju knjige”.¹ Ovom mišljenju u prilog ide i činjenica da su 2008. godine školske knjižnice bile prve na udaru rezanja (ukidanja) minimalnih financijskih sredstava koja su pristizala iz državnog proračuna,² a praksa financiranja iz zavičajnih, županijskih proračuna, nažalost, još nije zaživjela u potpunosti.

Školske knjižnice su kroz povijest mijenjale svoju ulogu i značenje u zajednici. Sami počeci govore o posebnom značenju školskih knjižnica koje su dugo bile središta kulturnoga, društvenog pa i političkog života. O knjižnicama se govorilo, pisalo, sastavljane su zakonske odredbe, pisani pravilnici, popisi preporučenih izdanja i tome slično. U školskim knjižnicama radili su ugledni profesori, dobri poznavatelji knjižničarstva te gorljivi promicatelji čitanja. Tako su se i u malom vojnom gradiću Bjelovaru još u 19. stoljeću vodile rasprave o tome što mladi čitaju,³ a velika pažnja posvećivala razvoju školskog knjižničarstva, u čemu je prednjačio ugledni znanstvenik, profesor, a može se reći i knjižničar G. Fleischer. U to vrijeme “zadaca pučkoškolskog knjižničarstva postaje proširivanje intelektualnih i moralnih obzora učenika korisnim čitanjem; ono u procesu obrazovanja korisnom i različitom literaturom treba omogućiti stvaranje budućih obrazovanih i moralnih građana”.⁴ Brojne dosege knjižničarstva 19. stoljeća još nismo dostigli, a među njima je svakako i svijest zajednice o važnosti knjižnica i čitanja.

Smatramo da je vidni napredak u školskom knjižničarstvu postignut nakon 90-ih godina prošlog stoljeća⁵ – zalaganjem Ministarstva prosvjete i športa, Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a kasnije i Agencije za odgoj i obrazovanje. Po-

¹ Anić, Vladimir. Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb : Novi Liber, 2003. Str. 583.

² “Protekle dvije godine školske knjižnice nisu dobile zakonom predviđena sredstva za nabavu knjižnične građe, a u prvom rebalansu proračuna samo su školskim knjižnicama (pored troškova reprezentacije u svim drugim službama) sredstva svedena na 0 kuna – govori li to dovoljno o tome što resorno ministarstvo misli o ulozi školske knjižnice? Mislimo da bi trebalo biti upravo suprotno u vrijeme kada je promjena jedina konstanta i kada su izazovi pred odgojem i obrazovanjem sve veći...” [citirano: 2010-09-20]. Dostupno na: <http://www.057info.hr/kultura/2010-05-10/skolska-knjižnica-ključna-poveznica-u-nacionalnom-i-skolskom-kurikulu>

³ Gimnazijski vjeroučitelj Vjekoslav Homotarić objavio je raspravu u nastavcima “Što čita mladež srednjih učilišta”. Tekst je objavljen 1887. u časopisu Hrvatski učitelj u 16., 17. i 18. broju.

⁴ Kuić, Ivanka. Reforma školstva u vrijeme Druge austrijske uprave u Dalmaciji i knjižnice pučkih škola. // *Libellarium* 1, 2(2008), 254.

⁵ Prvi pomaci u školskom knjižničarstvu vidljivi su u istraživanjima čiji su rezultati objavljeni u zborniku: Čelić Tica, Veronika; Mira Zovko. Školske knjižnice danas. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa [etc.], 2000. Svakako bi od velike pomoći bila nova istraživanja koja bi donijela prikaz sadašnjega stanja i putokaze budućeg razvoja.

sebno su značajne zakonske odredbe kojima svaka škola ima knjižnicu (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine 87/08) i odredbe vezane uz zapošljavanje knjižničara (Zakon o knjižnicama. Narodne novine 105/97, 5/98 i 104/00).

Unatoč pomacima, školska knjižnica se, nažalost, još uvijek uglavnom doživljava kao mračno mjesto gdje se posuđuju prašnjave, dosadne lektire, izolirano mjesto za učenike i nastavnike okrenuto neposrednoj ulozi u odgojno obrazovnom postupku. Brojni su i objektivni razlozi tome mišljenju te, iako su uvjeti u mnogim školskim knjižnicama još daleko od standarda (Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN, 63/08), Standard za školske knjižnice (NN, 34/00), zadaća je školskog knjižničara da na različite načine mijenja postojeće stereotipe. Upravo su motivirani stručnjaci, kojih je sve više u školskim knjižnicama, značajna prednost i preduvjet za ostvarivanje te zadaće.

BEZ ŠKOLSKE KNJIŽNICE SE NE MOŽE

Nasuprot stereotipima, važeći dokumenti ukazuju da se bez školske knjižnice ne može.

Školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informacijama. Školska knjižnica omogućuje učenicima stjecanje vještina za cjeloživotno učenje, razvija njihovu maštu i pomaže im da postanu odgovorni građani.

IFLA-in i UNESCO-v manifest za školske knjižnice (Novosti, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1999, br. 13)

Pred suvremenom školskom knjižnicom prema međunarodnim, prije svega IFLA-inim i UNESCO-vim dokumentima, te važećim hrvatskim službenim dokumentima, brojni su zadaci i ciljevi usmjereni na uspješno uključivanje u zajednicu. Školska knjižnica je ipak bitan dio opstanka i napretka društva. *Djelatnost školske knjižnice glavna je spona škole s društveno političkom sredinom (općinom, gradom)... Djelotvornošću, uspješnošću i uvažavanjem svih faktora u školi, osobito radom knjižnice – škola će zadobiti (ili ne) simpatije, naklonost i korist sredine koja je okružuje.*⁶

Obrazovanju, pa tako i školskoj knjižnici u suvremenom društvu, pristupa se istovremeno kao važnom čimbeniku, ali i sredstvu razvoja na individualnoj i društvenoj razini. *Danas u vrijeme globalizacije i razvoja tehnologije knjižnice su, a napose školske knjižnice, središta koja pomažu promicanju društvenih, političkih i intelektualnih sloboda.*⁷ Danas se u školi u svjetlu promjena i čestih reforma obrazovanja, zbog usklađivanja s propisima Europske unije, ponajviše govori o kompetencijama i kompetentnosti. *Ključne kompetencije su prenosivi multifunk-*

⁶ Šeligo, Bernarda. Knjižnica kao središte, ishodište i utočište nastavnih subjekata. // Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske (14; 2002; Crikvenica) : zbornik radova. Rijeka : Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 69.

⁷ Čelić Tica, Veronika; Mira Zovko. Nav. Djelo. Str. 5.

*cionalni sklop znanja, vještina, nadarenosti i stavova koji su potrebni svim pojedincima za njihovu osobnu realizaciju i razvitak, uključivanje u društvo i zapošljavanje.*⁸ Donošenjem Okvirnoga nacionalnog kurikuluma⁹ i nadalje se ističe važnost osam ključnih kompetencija koje treba razvijati naše školstvo pa tako i školske knjižnice. Ove su kompetencije neophodne za uspješno sudjelovanje u društvu, a pretpostavljaju bolje upravljanje vlastitim učenjem, razvijanje sklonosti k učenju i cjeloživotnom učenju, razvijanje različitih vrsta pismenosti – među kojima informacijska pismenost ima prvenstvo, razvoj čitalačkih vještina, razvoj poduzetništva, društvenih komunikacija i međuljudskih odnosa. Najvažniji je odgojno obrazovni zahtjev oblikovati aktivnog građanina uključenog u zajednicu, pri čemu školska knjižnica može i mora imati ključnu ulogu. Aktualne promjene u obrazovanju potiču nas na usklađivanje zadaća i ciljeva školske knjižnice, a pravo je vrijeme da pokažemo kako su školske knjižnice važan dio razvoja zajednice.

KAKO JE U PRAKSI?

Navest ćemo neke primjere uključivanja naših knjižnica u zajednicu i pritom govoriti o radu u protekle dvije godine, otkako smo u zajedničkom prostoru. Naša školska knjižnica je po mnogo čemu specifična i jedinstvena. Naime, djelujemo po načelu “4u1“, odnosno četiri škole (Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar, Turističko-ugostiteljska i prehrambena škola, Komercijalna i trgovačka škola i Medicinska škola Bjelovar) dijele zajednički prostor knjižnice. U ovakvim okolnostima nastojali smo intenzivirati sve prednosti ovakvog oblika: cjelodnevna otvorenost, veliki objedinjeni knjižnični fond i mogućnost zajedničkog korištenja građe, kooperativna nabava, zajedničko planiranje kulturne i javne djelatnosti te brojne zajedničke aktivnosti. Suradnja u području kulturne i javne djelatnosti osobito je dinamična između Medicinske te Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar.

Moglo bi se reći da su sve naše aktivnosti manje ili više usmjerene na zajednicu, ali neke posebno. Budući da su naše škole strukovne, usmjerene na rad s ljudima, brojni su oblici suradnje s udrugama čiji je rad vezan uz različite humanitarne aktivnosti, javno zdravstvo i razvoj ekološke svijesti, ali se redovito uključujemo i u ostale gradske, županijske i državne aktivnosti i manifestacije.

Izdvojit ćemo izložbene aktivnosti koje su imale najviše odjeka u našoj zajednici. Izložbe u školama i školskim knjižnicama većinom su obrazovne i prate nastavni plan i program. Njima se pristupa iznimno studiozno, sveobuhvatno, s mnogo znanja, ljubavi i truda, ali glavni je problem što uglavnom ostaju dostupne užem krugu učenika i djelatnika jedne škole. Naš je prijedlog da se uspješne izložbe sele i razmjenjuju po školama, ali i drugim knjižnicama i ustanovama. Osim uobičajenih obrazovnih izložaba, potaknute višegodišnjim iskustvom rada u

⁸ Kompetencije i kompetentnost učitelja : zbornik radova / ur. Nada Babić. Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera [etc.], 2007. Str. 32.

⁹ Okvirni nacionalni kurikulum donesen je u srpnju 2010. [citirano: 2010-08-12]. Dokument je dostupan na: <http://public.mzos.hr/lgs.axd?t=16&id=16824>

narodnoj knjižnici, odlučile smo se za organizaciju autorskih izložaba. Unatoč brojnim teškoćama, posebice nedostatnim financijskim sredstvima, ali zahvaljujući suradnji i podršci ravnateljica Nene Arvay i mr. Nataše Vibiral, ostvarile smo značajan niz izložaba.

Izložbe¹⁰ su obvezan dio kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice i izražajan medij komunikacije. Izložba omogućuje susret između posjetitelja i trodimenzionalnog izložka, pruža osjećaj prostornosti, kretanja i potiče korištenje svih osjetila. Brojne su prednosti održavanja izložaba u školskoj knjižnici, ali i brojna ograničenja jer je to složen postupak, ponekad i skup. Izložba zahtijeva određeno vrijeme i prostor (rješenje zidova, podova, stropova, izložbenih vitrina, osvjetljenje...). Prednosti izložbe su brojne emocionalne reakcije posjetitelja, prezentiranje određenih poruka, sagledavanje oblika, boja i svjetlosti.¹¹ No, izložba može biti oblik suradnje sa širom zajednicom, afirmacija pozitivnih vrijednosti i aktivnog uključivanja u kulturni život grada.

Tijekom planiranja ovih izložaba, knjižničarke su se vodile mišlju o korisnosti za učenike i djelatnike škola, ali i šire zajednice. Naime, učenici u strukovnim školama u formalnom obrazovanju nemaju umjetničke sadržaje (likovna i glazbena kultura) i izložbe su pravi oblik približavanja umjetnosti mladima. Naša je želja da učenici razviju naviku aktivnog sudjelovanja u kulturnom životu zajednice. Osim za korisnike knjižnice, ove su aktivnosti zamišljene i za širi krug korisnika, odnosno za građane Bjelovara i sve one koji vole umjetnost. Od svih naših programa, upravo su izložbe bile najzanimljivije medijima (tiskanim i elektroničkim), koji su ih uvijek popratili, kao i građanima koji su u velikom broju nazočili otvorenju ili kasnije posjetili izložbe.

Izložbama se nastoji predstaviti recentna likovna produkcija zavičajnih autora te jedan od zanemarenih dijelova: stvaralaštvo nastavnika i likovnih pedagoga. Izložbom fotografija predstavila se Petra Slobodnjak, a likovno stvaralaštvo predstavili su: Milan Pavlović, Mato Gereci, Melita Kraus, Tatjana Kreštan i Anđelka Papić. Radi se o renomiranim autorima koji iza sebe imaju niz uspješnih ostvarenja, a neki su značajno obilježili hrvatsku likovnu scenu.

U realizaciji ovih izložaba sudjelovali su učenici, djelatnici škola, ravnateljice i stručni suradnici, a cijeli projekt nosile su knjižničarke. Također je ostvarena suradnja sa srodnim ustanovama te Gradskom upravom i Bjelovarsko-bilogorskom županijom. Ovaj naš iskorak u zajednicu podržavaju i čelnici Grada i Županije (gradonačelnik, župan, pročelnici) koji sudjeluju i na otvorenjima.

¹⁰ Do sada je u knjižničarstvu objavljeno malo teorijskih radova koji govore o funkcijama, vrstama, zadaćama i glavnim karakteristikama izložaba u knjižnicama. O ovom dijelu bi trebalo potaknuti daljnja promišljanja i istraživanja.

¹¹ Katić, Elvira. Izložba u knjižnici [citirano: 2010-08-26]. Dostupno na: www.knjiznicari.hr/UDK02/.../Izložba_u_knjižnici_-_Elvira_Katić.ppt

Zadovoljne smo svojim dosadašnjim radom i činjenicom da smo postali novi izložbeni prostor u gradu, o čemu svjedoče brojni upiti umjetnika koji se žele predstaviti u našem prostoru.

KNJIŽNICE MORAJU BITI DRUŠTVENO KORISNE – ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iako pokušavamo biti što prisutniji u zajednici, djelatnost školskih knjižnica još uvijek je relativno nepoznata široj javnosti. Nužno je što više govoriti o školskim knjižnicama i njihovim postignućima jer *ako se ne vidi što radiš, misli se da ništa ne radiš...*¹²

Za neaktivnost se često optužuje kriza, ali smatramo da se mnogo toga može napraviti i u ovim kriznim vremenima. *Kriza je izazov!*, tvrdi vrhunski ekonomski stručnjak Philip Kotler, a mi dijelimo njegovo mišljenje. Mogućnosti poboljšanja stanja su brojne i prije svega se odnose na dobru suradnju. Opet se vraćamo na temelje knjižničarstva i ono Urquhartovo načelo bibliotekarstva “Niti jedna knjižnica nije otok”, ali je u hrvatskom knjižničarstvu često tvrđava. Niti jedna struka nije ovisna o suradnji kao što je knjižničarska, i to na svim razinama. Svakako se bolji rezultati, (pa i vidljivost u zajednici) mogu postići zajedničkim akcijama i boljom suradnjom na svim razinama (knjižnica – knjižnica; knjižničari, srodne udruge, ustanove...). Valja razmotriti i modele *joint use library*,¹³ iznimno popularne i prihvaćene u inozemstvu (Švedskoj, Australiji...). Ovaj način udruživanja koji se temelji na ugovorima, višim oblicima suradničkih odnosa, uglavnom školskih i narodnih knjižnica¹⁴ pokazao se učinkovit upravo u odnosu na zajednicu i mogućnosti pružanja više razine usluga kako učenicima i nastavnicima tako i svim građanima. Zajedničke knjižnice (nazvat ćemo ih tako!) u manjim sredinama mogu biti mjesta međugeneracijskih aktivnosti, cjeloživotnog obrazovanja, informacijske pismenosti, središta kulturnih aktivnosti.

Naše izložbene aktivnosti su dobar primjer uključivanja školske knjižnice u zajednicu, a postoji još niz načina kako bi knjižnice mogle biti vidljivije i postati ravnopravni suradnici u zajednici. Jedno od Urquhartovih načela bibliotekarstva “Knjižnice mogu biti društveno korisne”, u suvremenom knjižničarstvu valja primijeniti u: “Knjižnice moraju biti društveno korisne”.

¹² Vladilo, Ivana. Školski knjižničar u projektu [2010-09-10]. Dostupno na: www.knjiznicari.hr/.../Školski_knjižničar_u_projektu_-_Ivana_Vladilo.ppt

¹³ Iako kod nas gotovo nepoznat, ovakav oblik knjižnica u svijetu postoji već 100-ak godina. Više o ovom modelu knjižnica može se pronaći u časopisu *Library Trends* br. 54 iz 2006. koji je u cijelosti posvećen ovoj temi.

¹⁴ Bundy, Alan. *Joint-use libraries – The ultimate form of cooperation* [citirano: 2010-09-15]. Dostupno na: <http://www.library.unisa.edu.au/about/papers/jointuse.pdf>

LITERATURA

Anić, Vladimir. Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb : Novi Liber, 2003.

Bundy, Alan; Larry Amey. Libraries like no others : evaluating the performance and progress of joint use libraries. // *Library Trends* 54, 4(2006), 501-518. [citirano: 2010-08-15]. Dostupno na: http://findarticles.com/p/articles/mi_m1387/is_4_54/ai_n26915946/

Bundy, Alan. Joint-use libraries – The ultimate form of cooperation [citirano: 2010-09-15]. Dostupno na: <http://www.library.unisa.edu.au/about/papers/jointuse.pdf>

Čelić-Tica, Veronika; Mira Zovko. Školske knjižnice danas. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000.

Katić, Elvira. Izložba u knjižnici [citirano: 2010-08-26]. Dostupno na: www.knjiznicari.hr/UDK02/.../Izložba_u_knjižnici_-_Elvira_Katić.ppt

Kompetencije i kompetentnost učitelja : zbornik radova. / ur. Nada Babić. Osijek : Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera [etc.], 2007.

Kuić, Ivanka. Reforma školstva u vrijeme Druge austrijske uprave u Dalmaciji i knjižnice pučkih škola. // *Libellarium* 1, 2(2008). 243-262.

Maroević, Ivo. Izložba kao oblik muzejske komunikacije. // *Osječki zbornik* / ur. Mladen Radić. 21(1994). Str. 287-299.

Martinović, Evica. Kako u školskoj knjižnici postaviti izložbu otvorenu javnosti. // *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (14; 2002; Crikvenica) : zbornik radova. Rijeka : Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 187-191.

McNicol, Sarah. What makes a joint use library a community library? // *Library Trends* 54, 4(2006), 519-534.

Šeligo, Bernarda. Knjižnica kao središte, ishodište i utočište nastavnih subjekata. // *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (14; 2002; Crikvenica) : zbornik radova. Rijeka : Ministarstvo prosvjete i športa RH, 2003. Str. 67-74.

Urquhart, Donald J. Načela bibliotekarstva. Rijeka : Izdavački centar Rijeka, 1986.

Vladilo, Ivana. Školski knjižničar u projektu [citirano: 2010-09-10]. Dostupno na: www.knjiznicari.hr/.../Školski_knjižničar_u_projektu_-_Ivana_Vladilo.ppt

Vujić, Žarka. Škola na izložbi ili (i) izložba u školi. // *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (9 ; 1997 ; Crikvenica) : zbornik radova. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa RH, 1998. Str. 9-13.